ЖАМИЯТДА ИНСОН МАНФААТЛАРИНИ РЎЁБГА ЧИҚАРИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Акбар Саиткасимов
Жиззах давлат педагогика университети профессори, фалсафа фанлари доктори
Аброр Идибоев
Самарканд давлат чет тилар институти тадқиқотчиси

Аннотация. *Ушбу мақолада инсон манфаатларини таъминлаш жамиятнинг энг муҳим мақсади ҳисобланиши таҳлил этилган. Шунингдек, ижтимоий ҳаётда ҳар бир инсонни турмуш тарзини юксалтириш ва ҳаётий манфаатларини қондириш борасидаги олиб борилаётган чора-тадбирларнинг муҳим босқичга кўтарилганлиги ёритиб берилган.*

Калит сўзлар. *Инсон, манфаат, қадр-қиммат, замонавий жамият, ижтимоий ҳаёт, турмуш тарзи, инсон омили, фаровонлик, барқарор ривожланиш.*

Бугунги кунда инсоннинг қадр-қимматини улуғлаш жамиятнинг энг муҳим мақсадига айланди. Мана шу жиҳат, ижтимоий ҳаётда ҳар бир инсонни ҳаётий манфаатларини қондиришнинг муҳим қадриятга айланишига ҳам олиб келмоқда. Бу жараёнлар инсонларнинг ҳаётдан розилигини рўёбга чиқариш ва жамият иши учун хизмат қилиш жараёнини ҳам такомиллаштирмоқда. Жамиятда инсон омилини юксалтириш ва унинг қадр-қимматини улуғлаш борасидаги муаммони тизимли ўрганиш, уни янада такомиллаштириш йўллари ва чораларини излаш, бу борада илмий таклифлар ва мулоҳазалар ишлаб чиқиш замон талабидир.

Ҳозирги даврда мамлакатимизда давлатнинг ижтимоий адолат тамойиллари ва мезонлари асосида сиёсати кундан кунга такомиллашиб бормоқда. Инсон қадрининг юксалиши ҳозирги ижтимоий маконимизда, мукаммал ижтимоий анъаналарга бой бўлган жараёнларда намоён бўлмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек, “Инсон қадри деганда, биз, аввало, ҳар бир фуқаронинг тинч ва хавфсиз ҳаёт кечиришини, унинг фундаментал ҳуқуқ ва еркинликларини таъминлашни назарда тутамиз. Инсон қадри деганда, биз ҳар бир фуқаро учун муносиб турмуш шароити ва замонавий инфратузилма ташкил етишни, малакали тиббий хизмат кўрсатиш, сифатли таълим, ижтимоий ҳимоя тизими, соғлом экологик муҳит яратиб беришни тушунамиз”.

Инсон жамият тараққиётида асосий субъект бўлиб, ижтимоий муносабатларда муҳим ҳаракатлантирувчи куч ҳисобланади. Унинг жамиятда олий қадрият эканлиги қуйидаги иқтибосда келтирилган: “Инсон — тарихий тараққиёт жараёнида турли хислатлар, сифатлар ва хусусиятларга эга бўлган, маънавий-ахлоқий жихатларни қиёфасида акс этгирган ижтимоий мавжудот сифатида жамиятдаги асосий қадриятдир. Шу билан бирга, у оламга ижтимоий муносабатда бўлиш, одамлар билан муомала ва алоқага киришиш, меҳнат қилиш асосида моддий ва маданий бойликларни вужудга келтириш, тафаккури, ҳис-туйғулари, фикрларини тили воситасида ифодалаш каби хусусиятларга эга бўлган умумижтимоий вужуд ҳамдир. Инсон жамиятсиз яшай олмаганидек, жамият ҳам инсонсиз мавжуд бўлмайди”.

Инсоннинг ижтимоий борлиқдаги манфаатлари устиворлигини таъминлаш ижтимоий адолат тамойилининг рўёбга чиқиши бўлиб, бу макон ва замон нуқтаи назари билан жамиятдаги ижобий ўзгаришлар, моддий ва маънавий ривожланиш даражасига боғлиқдир. Ижтимоий адолатнинг замонавий гуманистик талқини инсоннинг ҳаётда муносиб ҳаёт

кечириши, қадр-қимматини ҳимоя қилиниши, инсон олий қадрият тамойилининг амалдаги рўёбга чиқишидир. Бизнинг жамиятимизда ижтимоий ҳаётдаги барча ўзгаришлар инсонни олий қадрият даражасига етказиш ва бу борадаоламшумул амалий натижаларга эришилаётганлиги ижтимоий адолатнинг қарор топишига хизмат қилмоқда.

Инсон фаровонликка осонликча эриша олмайди. У фаравонлик ва бахт-саодатга эришиши учун, жамиятда ўз эҳтиёж манфаатларини қондириши учун жамиятда ўз ижтимоий фаоллигини намоён этиши, бурч ва масъулиятини бажариб бориши лозим. Шунингдек, бу эса, жамият манфаатлари ва шахсий манфаатларнинг мутаносиблиги ва узвийлини таъминлаш билан биргаликда кечади. Мазкур мутаносиблик инсон ва жамиятга юксак салоҳият, ҳаётий қудрат бағишлайди. Форобийнинг фикрича, “инсон тасодифан, осонлик билан бахт-саодатга эришавермайди. Бахтли-саодатли бўлиш учун инсон узлуксиз илм олиши, турли касбларни, ҳунарларни ўрганиши лозим. Шунингдек ўрганилган касбларни, ҳунарларни рўёбга чиқариш, яъни амалиётга татбиқ этиш малакасига ҳам эга бўлиши даркор”.

Ўзбекистонда олиб борилаётган бугунги кундги ислоҳотлар моҳиятида инсон қадрини улуғлаш тамойиллари яққол ифодасини топган. Бугун амалга оширилаётган инсон учун муҳим ва зарурий мақсадларни ўзида қамраб олган ислоҳотлар инсоннинг фаровон ҳаёти учун хизмат қилади. Бу жараён мамлакатимизда инсон манфаатлари ва фаровонлигини таъминлаш борасида жаҳон кўрсаткичларидаги эътирофлардан ҳам билса бўлади. Барқарор ривожланиш борасида жаҳон миқёсидаги рейтинг кўрсаткичлари аниқланган бўлиб, ундаги маълумотлар мамлакатимизни бугунги кунда ўзига хос ютуқларга эришаётганлигидан далолат беради.

Қайд этилишича, “Барқарор ривожланиш соҳасидаги глобал саъй-ҳаракатлар фонида Ўзбекистон 2023 йилги SDG Index халқаро рейтингида саккиз поғонага кўтарилиб, ажойиб натижаларни кўрсатди. Sustainable Development Solutions Network (SDSN) томонидан жаҳон миқёсидаги экспертлар билан биргаликда тайёрланган яқинда чоп этилган ҳисоботга кўра, Ўзбекистон 71,1 индекс билан 166 давлат орасида 69-ўринни эгаллади. Ҳисоботида Ўзбекистонда барқарор ривожланишнинг камбағалликни қисқартириш, соғликни сақлаш, таълим тараққиёти, гендер тенглиги, инновациялар, уй-жой қурилиши, экологик сафарбарлик ва адолатли бошқарув каби кўплаб кўрсаткичлари сезиларли даражада яхшиланган аниқланди.

Замонавий шароитда янги инсонпарвар жамиятда инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликлари олий қадрият ҳисобланмоқда, унинг манфаатлари устуворлиги тўлиқ тан олинмоқда, умуминсоний қадриятларни эъзозлаш масалалари кафолатланмоқда. Ҳозирги жамиятда фуқароларимиз халқаро демократик қадриятлар ва ҳуқуқий давлат тамойиллари мавжуд бўлган, юқори маънавий-маданий юксалишга асосланган ҳамда инсоний муносабатлар ҳукмронлик қилувчи адолатли ижтимоий маконда истиқомат қилмоқда. Олимларнинг таъкидлашича, “Инсон қадр-қиммати, шаъни, ҳуқуқ ва эркинликлари дахлсизлигини кафолатлашга қаратилган қонунчилигимиз умуминсоний тамойиллар ва миллий қадриятлар асосида ривожлантирилди. Бу эса барча соҳаларда эришилган ютуқларнинг бош омили бўлди”.

Хулоса қилиб айтганда, шахснинг ижтимоий манфаатларини таъминланиши жамиятнинг ҳаёт-мамот вазифасига кириб, унинг қадри ва ижтимоий мавқеини юқорига кўтариш муҳим инсонпарварлик тимсоли ҳисобланади. Инсоннинг ижтимоий ҳаётга, ижтимоий ҳаётнинг эса инсонга берадиган нафи ва кўмаги, бир-бирини олдидаги бурч ва масъулияти муҳим хусусият бўлиб, бир-бирини мантиқан тўлдирадиган ва боғлайдиган ҳолатлардир. Мазкур ижтимоий ўзаро боғлиқликни янада ривожлантириш, уни янги кўринишда ташкил этилишини таъминлаш бугунги глобаллашган замонавий жамиятда муҳим хусусиятлардан биридир.

Фойдаланилган адабиётлар*:*

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo‘lini qat’iy davom ettiramiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis palatalari qo‘shma majlisidagi nutqi. https://president.uz/uz/lists/view/4743.
2. Назаров Қ. Маънавий қадриятлар ва инсон қадри. Т., “Маънавият”, 2011. –Б. 21.
3. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шахри. –Т., –Т., Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти”, 1993. –Б.165-166.
4. Ўзбекистон 2023 йил учун халқаро SDG Index ажойиб ўсишни кўрсатди. https://uz.tafsilar.info/obshhestvo/zbekiston-2023-jil-uchun-hal-aro-sdg-index-azhojib-sishni-k-rsatdi/
5. Қодиров А., Нарбаева Т. ва бошқ. Азиз ва ягонамсан жонажон Ўзбекистоним. –Тошкент: Muharrir nashriyoti, 2018. –Б. 65.